

УЛС ТӨРИЙН ИЛТГЭЛИЙН ОРЧУУЛГА ДАХЬ СОЁЛЫН НӨЛӨӨ

О.Мөнхчимэг⁴⁴

Abstract: In recent years with political translation, this is considerable demanding subject for translating political texts and translation as a political statement, and topics relevant to political contexts are central to the analysis in both linguistic and social sciences. Agreeing there are always talks about power or resistance when a text or an action is likely to be political and thanks to the translations of political contexts and behavior, this has a wide range of information and data from countries to countries, not limited to nationalities as the translation is played the core tool for bridging. More likely, this contributes a lot unto the development of political discourse. In the way of translating such materials, this opens the opportunities to see and taste different political views, beliefs, and social conditions related to the translation database collected for the theoretical frameworks in the fields of both translation studies and linguistics. The study is to be basing on the translation materials, followed by the political speeches and interviews, research, theoretical concepts, reviews, related terms, research methodology, research literature, examples, specific politicians' speeches, sourced from English into Mongolian language. It focuses on the challenges and difficulties encountered in the two-language translation process, the experience and solutions gained in the research process, and summarizes the basic research work on the cultural impact of the translation of political speeches and interviews in particular. The study is examined in detail by highlighting cultural influences to political speeches and interviews, which may lead to produce complex translation works for further research works but the fact that there is no recipes for translating a political speech.

Key words: Translation methods, and techniques, political discourse, translation experience, discourse analysis, speech with purpose.

Энэхүү судалгаагаар англи хэлнээс эхтэй ерөнхийлөгчийн сонгуулийн өмнө тавигдсан аливаа бичвэр, шууд ярилцлага, хэлэлцүүлэг, илтгэлийг багтаасан нийт 231 тооны аман болон бичгийн хэлбэрийн дискурс яриаг судалж, тэдгээрт тулгуурлан хийгдсэн орчуулга, соёл хоорондын шүтэлцээний асуудлыг хөндсөн болно. Ингэхдээ хэлний хэрэглээний түвшний судалгаа (Brown & Yule, 1983)-г улс төрийн текст орчуулах ажилтай хослуулан дискурсийг дахин текстжүүлэх анилиз буюу реконтекст анхдагч эх бичвэрийн утгыг анхны контекстийн утгаар аливаа өнгө аяс, утгазүйг алдагдуулахгүй хоёрдогч хэлэнд буулгах (Li & Xu, 2018) анализууд дээр түлхүү ажилласан. Улс төрийн дискурсийн уран яруу хэрэглүүр, соёлын өнгө аяс бүхий утга агуулгыг тухайн эх сэдвээс орчуулахдаа Вермеер 1970-аад онд орчуулгын онолд нэвтрүүлсэн өдгөө хамгийн чухалд тооцогдох онолын ойлголт болох Скопосын онолыг ашиглан (скопос нь грекээр “зорилго” гэсэн утгатай) тухайн улс төрийн ярилцлага, илтгэлүүдийн харилцааны явцад гаргаж буй дискурс санааны тодорхой зорилго чиглэлийг судалж ярианы метафункцид дүн шинжилгээ хийж үзсэн болно (Vermeer, 1989/2000). Түүнчлэн орчуулгыг судлаач эрдэмтэн Рейссийн (1977/1989) дэвшүүлсэн дөрвөн ангиллаар хувааж (үүнд: мэдээллийн, илэрхийллийн, үйл ажиллагааны болон хэвлэлд өгсөн) үзсэн.

⁴⁴ ХИС, Хэл, соёлын сургууль, Англи хэлний тэнхимийн багш, Докторант

Хэл, соёл, нийгмийн шүтэлцээтэйгээр орчуулах үйл явц нь аль нэг хэлэнд бичгээр болон аман хэлбэрээр илэрхийлсэн мэдээллийг өөр нэг хэлний хэрэглүүрээр дамжуулах бүтээлч ажил тул орчуулах явцад тухайн хоёр хэлний хэв шинжийн ялгаа, уг хоёр хэлээр ярилцагч ард түмний түүх, соёл, амьдрал ахуй, орчин нөхцлийн онцлогоос үүдэлтэй орчуулгын өнгө аяс, утга санааг зөв гаргахад соёлын шинжтэй олон асуудал хөндөгддөг. Энэ бүхнийг даван туулахад өмнөх үеийн орчуулагчдын хуримтлуулсан туршлага, орчуулгазүйн онолын ойлголт, тухайн орчуулах сэдвийн талаарх өргөн мэдлэг, мэдээлэл, орчуулгын туршлага, соёлын нөлөө асар их. Иймд орчуулга нь тэр дундаа улс төрийн агуулга бүхий орчуулгад зөвхөн хэл шинжлэлээс гадна нийгэм, түүх, байгаль шинжлэл зэрэг олон салбар ухааныг хамруулж ойлгох юм (Л.Туул, 2010:68). Орчуулгын онолд эх бичвэр, ярианы хэл, орчуулах хэлний үгийн сан, хэлзүйн болон үг хэллэгийг холбон найруулах, утга дүйлгэх, тухайн хоёр хэлээр хэлэлцэгч ард түмний соёлын зөрөөнөөс шалтгаалсан реали үг хэллэгийг орчуулгад зөв зүйтэй гаргах явдал цөөнгүй тохиолдоно. Зөв зүйтэй орчуулга, соёл шингээсэн орчуулгыг зорилтот уншигчдад хүргэх, найруулгазүйн асуудлыг чухалчлах зэрэг нь тухайн хэлний хэм хэмжээний хүрээнд урьдаас бэлтгэгдсэн эх бичвэр, ярианы дискурс, санааг яаж оновчтой, бүрэн төгс илэрхийлэх тухай нийт хэл бичгийн ухааны олон салбарын асуудал тул орчуулга судлалд тухайн нийгэм, соёлыг ойлгох явдал асар их ач холбогдолтой. Орчуулга нь найруулгазүй, соёлын шүтэлцээ, хэлний хэм хэмжээ бол тухайн хэлээр хэлэлцэгч улс түмний хамгийн зүй зохистой, үлгэр дууриал болохуйц бүтэц, бодит ахуй байдлыг үнэн зөв харилцагч хэлэнд хөрвүүлэх явдал чухал тул энд орчуулгын төдийгүй, хэл, соёлын төвшинг илэрхийлсэн нарийн тогтолцоо хөндөгдөх нь зүйн хэрэг юм (Р.Гүрбазар, 1996:182).

Аливаа хэлэнд урьдаас тогтсон систем болох хэлний хэм хэмжээг алдагдуулахгүй, орчуулгын явцад эх санааны хувьсал өөрчлөлт, өнгө аясыг утга, найруулгазүйд шингээж өгөхөд соёлын асуудал чухал. Жишээ нь: орчуулахдаа хэлний яруу илэрхийллийн олон хэрэглүүрийг чадамгай ашиглах, найруулан бичих арга барил, дуун хөрвүүлгийн аргуудыг аль тохирох хувилбарыг ашиглах, төрөл бүрийн улс төрийн ярилцлага, илтгэлүүдийг соёлын онцлогтой уялдуулж, текстийн төрөл, орчуулгын стратеги хоорондын уялдаа холбоог гаргаж, орчуулгын бүтээлийн хоёр үндсэн төрөл болох аман болон бичгийн хэлбэрээс тухайн эх хэл дээр улс төрийн фигурын талаарх мэдээлэл, намтар, арга барил, тухайн нийгэм, цаг үеийн талаарх нарийн судалгаа явуулж байж сая орчуулга нэг бүрийг хийж гүйцэтгэсэн болно.

Онолын үүднээс тайлбарлавал тухайн хэлний соёлын харилцааг судалж (Норд, 1988/1991:72) зорилтот текстийн хүрээнд зохих орчуулгын стратеги ашиглан орчуулгыг хоёрдогч хэл рүү (Жи, 2017:54) хөрвүүлэхдээ тухайн эх бичвэрийн яригч, илтгэгч, зохиолчийн болоод зорилтот сонсогчдод хандсан тухайн үеийн сэтгэл хөдлөл, илэрхийлж буй сэтгэлгээ, тухайн нийгмийн соёл зэргийг харилцан бодолцож орчуулдаг. Орчуулгын явцад эх бичвэрийн утга санааг алдагдуулахгүй, мөн өөрийн үндэстний соёл, зан заншил, ард түмний сэтгэхүйн онцлогтой уялдуулахаар оролдсон болно. Хэл нь тухайн улсын соёлыг дамжуулдаг хэрэглүүр бөгөөд аливаа улсын соёл, ахуй амьдрал, ёс заншил, хэл яриа өөрийн гэсэн өвөрмөц онцлогтой байдаг. Үндэстний хэл бүр тухайн үндэстний соёлын дүр төрхийг харуулж, улсын соёл бүрэлдэн тогтох, хөгжихөд шууд нөлөөлдөг гэж үздэг. (Э.Равдан, 2005)

Хэл, соёл оршин байж, сая хүн төрөлхтөн, аль нэг үндэстэн ястны ертөнцийг үзэх үзэл, хорвоог танин мэдсэн байдал, түүнд хандах хандлага, байгаль, нийгмийн юмс үзэгдэл, үйл, хэрэг явдал, шинж чанар тэргүүтнийг тодорхойлохын зэрэгцээ тэрхүү онцлог уг үндэстний сэтгэлгээний тогтвортой хэв шинж болж, улмаар төрөлх хэлнийх нь ямар баримт хэрэглэгдэхүүнд тусч илэрсэн болохыг судалдаг (Ж.Баянсан, 2010). Сүүлийн жилүүдэд орчуулга, соёлын шүтэлцээний талын судалгаа илүүтэй анхаарлын төвд судлагдсаар байгаа (Romagnuolo, 2009:1) нь улс төрийн хэл тусгайлсан зорилгын хүрээнд хэлийг ашиглаж буй хэрэг гэдгийн тод

жишээ болно. Тэр дундаа улс төрийн орчуулгад ашиглагдаж байгаа үгийн сонголт тэдгээрийн ухагдахуун, үүсэл гарвал, найруулга гээд хэлзүйн бүхий л түвшинд соёлын нөлөө асар их. Иймд судалгааны хэрэглэгдэхүүн болгон улс төрийн орчуулгын ажилд соёлын нөлөө, тусгалыг судалж эхэлсэн ба үүгээр зөвхөн орчуулга бус тухайн улс үндэстний ертөнцийг үзэх үзэл, үзэж туулснаа илэрхийлж буй байдал, оюуны хэм хэмжээ нь чухамхүү тэдний хэлээр дамжин илэрхийлэгдэн гарч буй санаанд нь агуулагдаж буй ажгуу. Өгүүлэлдээ Америкийн нэрт хэл судлаач Э.Сапир, Б.Л.Уорф болон бусад нэр бүхий эрдэмтдийн хэл, соёлын талаар дэвшүүлсэн тодорхойлолт үзэл санааг чухалчлан, онолын үүднээс авч үзсэн бөгөөд улс төрийн агууламжтай аливаа орчуулгын явцад хэл, соёл хоорондын холбоо, шүтэлцээний талаар судлаачдын дэвшүүлсэн онолын үүднээс жишээгээр баяжуулан, дүгнэлтийг хавсаргахад чиглэсэн болно. Тэр дундаа англи хэлээр яригч орны улс төрчдийн сэтгэлгээний онцлог, түүнийгээ илэрхийлэн гаргаж буй байдал, соёлт нийгмийн орчин зэрэг нь монгол хүмүүсийн сэтгэлгээ, хүлээж авах өнцгөөс тэс ондоо төдийгүй, яриа, илтгэлдээ авч буй жишээ нь хүртэл эрс ялгаатай байгаа нь ажиглагдаж байв. Тухайлбал: Барак Обама Ардчиллын конвенцид хэлсэн үгэндээ: *The Republican nominee, John McCain, has worn the uniform of our country with bravery and distinction, and for that we owe him our gratitude and respect.* Үүгээрээ тэрээр нийгэм, нийтэд өөрийн эрх мэдлээ нэмэгдүүлэх зорилгоор хоёр чухал арга ашигласан нь: Мккэйн-тай, мөн түүнгүй Америкийн өнгө төрхийг тал тохой засахгүйгээр илэрхийлсэн. Тэрбээр илтгэлдээ Мккэйн гэдэг нэрийг нийтдээ 21 ашигласнаас 5 удаа сенатор Мккэйн, нэг удаа Сенатич, 1 удаа Бүгд Найрамдах намаас нэр дэвшигч, 14 удаа Жон Мккэйн гэж ашигласан байдаг. Мөн тэрбээр хэлсэн үгэндээ Мккэйн-г олон удаа дурьдсан нь түүнийг Бүгд Найрамдах намын нэр дэвшигч төдийгүй Вьетнамын дайны ахмад дайчин, эх орондоо хийж бүтээсэн бүхнийг нь хүндэтгэж буйгаа илэрхийлэхдээ илүүтэй егөөдлийн өнгө аястай хүүрнэж, түүнийг шууд тэтгэвэрт гарах гэж буй нэгэн гэхээс зайлсхийж, харин оронд нь маш соёлч, эелдэг байдлаар гаргасан байна. Иймээс орчуулгын судлалд улс төрийн дискурс шинжилгээ хийснээр аливаа хэлний хэрэглээнд өөрчлөлт оруулах, илтгэгч өөрийн эрх мэдлээ олж авахад хэлийг ашиглан нийгэмд нийгмийн хийгээд соёлын өөрчлөлт бий болгохоор зорьж буйн тод илрэл болсон. Дискурс анализ нь хэл, соёл, нийгэм, хэлшинжлэлийн салбар хоорондын шинжлэх ухаанд тусгайлсан онцлох үүрэгтэй. Мөн тэрээр ерөнхийлөгчийн сонгуульд өрсөлдөж, ялсны дараа тангараг өргөх ёслолын илтгэлдээ олон нийтэд илүү хүртээмжтэй бөгөөд яриа нь сонсогчдод илүү дотно хэв маягийг төрүүлэх яруу хэрэглүүр ашигласан нь ч, тэр зорилгодоо ард түмнээ багтааж, нийгэм, нийтийн бодол, соёл, сэтгэлгээг илүүтэй чухалчилсан богино өгүүлэмжээс харагдсан болно. Судалгаанаас үзэхэд аливаа улс төрийн эх бичвэрийг орчуулан, цааш гүнзгийрүүлэн тайлбарлах, задлан шинжлэх нь хэл-соёлын шүтэлцээ, хэл ба нийгмийн харилцан хамаарлын хүрээнд багтаж буй асуудал юм. Зарим судлаачдын тодорхойлсноор товчхон авч үзвэл хэл, соёл нь дараах шүтэлцээтэй. Үүнд: аж хэрэглээний үүднээс хэл, соёлын харьцаанд хөтлөгч хүчин зүйл нь соёл бөгөөд соёл нь хэлэнд нөлөөлж, хэлийг тодорхойлогч болно; хэл, соёл нь хүн хийгээд хүний аж байдал, хүчин зүйлгүйгээр үл оршино. Тийм учраас хүний хүчин зүйлийн асуудал нийт хэл шинжээч, орчуулагч, дуун хөрвүүлэгчдийн анхаарлын төвд орших учиртай. Түүнчлэн хэл нь соёлыг түгээгч, дамжуулагч гол гүүр, хэрэглүүр юм. Хэл, соёлын шүтэлцээний тухай асуудал нь орчин үеийн гадаад хэл заах аргын хүрээнд хэл шинжлэлийн нэгэн хавсарга судлал билээ. Соёл нь ард түмний түүхэн цаг хугацаанд хэвшиж дадсан амьдралын хэв маяг юм. Харин хэл, соёлын шүтэлцээг тухайн улс үндэстний, ард түмний түүхэн цаг хугацааны явцад хэвшин тогтсон амьдралын хэв маяг загварчлагдан хэлэндээ шингэж, хэл өөрөө эргээд энэхүү ёс заншил, амьдралын хэв маяг, сэтгэлгээний онцлогийг илэрхийлэх хэрэгсэл болдог. Тухайлбал, хэл, соёлын холбоо хамаарлыг тодорхойлдог хэлний тогтвортой илэрхийллийн нэг нь зүйр цэцэн үг бөгөөд энэ нь өвөрмөц хэлцийн бие даасан нэг хэлбэр гэж ойлгогддог. Тэгвэл энэ төрлийн санааг орчуулахад үндэстний сэтгэлгээний онцлог, соёл,

уламжлалыг харгалзан орчуулах нь асар чухал болохыг бид тодхон харж болох юм. Хэрвээ текст (эх бичвэр)-ийн соёлын талыг үл тоомсорловол орчуулгын үйл явцад төдийгүй орчуулгын чанарт нөлөөлдөг. Орчуулгын прагматик хандлага, соёлын бэрхшээлтэй асуудлыг шийдвэрлэх нь ач холбогдолтой (Blakesley & Munday 2018; Ginter 2002; Lefevere 1999; Maitland 2017; Newmark 1988; Olalla-Soler 2015; Valerio 2013; Vermeer 1978; Reiss 1981).

УЛС ТӨРИЙН ХЭЛ БА ОРЧУУЛГЫН АСУУДАЛ

Улс төрийн хэл бол тодорхой зорилготой хэлийг үйлдэл, илэрхийллийн зэвсэг болгон ашиглаж буй нэг талт хэл. Сүүлийн жилүүдэд улс төр судлаачид энэ сэдвийн хүрээний судалгааг улам их сонирхох болсон (Ромагнуоло, 2009:1) байна. Нэн ялангуяа аман хэлбэрийн улс төрийн илтгэл, хэлэлцүүлгийг англи хэлнээс монгол хэлэнд орчуулахад дан ганц хэлзүй, үгзүй, найруулгазүйн асуудал хөндөгдөөд зогсохгүй тухайн илтгэгчийн зан байдал, үйл хөдлөл, нүүрний хувирал, гарын хөдөлгөөн гэх мэт, тухайн орчин, зорилтот сонсогчид хүртэл нөлөөлөх бөгөөд тэдгээр нь нэгдэж байж сая утгыг бүрэн төгс гаргах бололцоотой болохыг ажиглав. Энэ дагуу дүйцлийн, ойролцоо утгаар орчуулах эквивалент (синоним) зэрэг орчуулгын аргуудыг ашиглаад зогсохгүй нэг эх бичвэрийг орчуулахад л тухайн илтгэгч, сонсогч, илтгэгчийн өмнөх ярилцлага, илтгэл, тухайн цаг үеийн нийгэм, улс төрийн нөхцөл байдал харилцан уялдаатай оролцож, зөвхөн нэг агуулга орчуулах бус хэлэлцэгдэж буй сэдвийн хүрээнд суурь мэдлэг, нэн ялангуяа тухайн соёлын нөлөө асар их байв. Улс төрийн эх бичвэрийг үнэн зөв, алдаа мадаггүй төрөлх хэлнээ хөрвүүлэхэд улс төр судлаач байх шаардлагатай биш авч улс төрийн хүрээний түгээмэл нэр томьёо, түүнчлэн хэл шинжлэлийн онол, практиктай хослуулах зайлшгүй шаардлага тулгарсан билээ.

Ингэснээр хэлний корпусыг ашиглан улс төрийн илтгэлүүдийг монгол хэл рүү орчуулж, тэдгээрт анализ хийх боломж бүрдсэн юм. Түүнчлэн соёлын агуулгыг тусгасан орчуулгын бүтээлийн бие даасан байдал нь эл харилцааны зорилгыг ойлгоход асар их түлхэц болсон юм. Түүнчлэн Америкийн улс төр, засаглалын стратеги, бодлого үйл ажиллагаа нь олон улс оронд улс төр, эдийн засаг, дипломат харилцаа, соёл гэх мэт хүчин зүйлийг ойлгоход нөлөөлсөөр ирсэн тул улс төрийн эл ярилцлага, илтгэлүүд нь аливаа улс төрийн бүлэг, нам үүсгэхэд асар их нөлөөтэй төдийгүй, англи хэл дээрх улс төрийн дискурс орчуулах нь олон улс, үндэсний соёл, харилцааны нөхцөл байдлыг монголчуудад харах, суралцах боломжийг олгож буй хэрэг билээ. Энэ ч утгаараа улс төрийн орчуулга нь яах аргагүй аливаа улсын асуудлыг дэлхийн хэмжээнд хэлэлцэх бололцоог олгоод зогсохгүй тухайн бичвэр, яриа, эх ярилцлага, илтгэлийг орчуулахад зөвхөн хэлшинжлэлийн үүднээс тайлбарлах нь өрөөсгөл тул улс төрийн эх бичвэрийг орчуулахад тухайн соёлын нөлөөг тусгал болгон судалсан болно. Улс төрийн орчуулга нь улс төрийн хүрээнд үл тоомсорлодог боловч үнэндээ улс төрийн үйл ажиллагааны бүхий л хэлбэр, хүрээг илэрхийлдэг (Schäffner & Bassnett, 2010:22). Шаффнерийн бүтээлд дурдагдсанаар улс төрийн аливаа яриа нь орчуулгаас ихэвчлэн хамааралтай байдаг бөгөөд энэ нь үндэсний хэмжээнээс гадна олон улсын чанартай мэдлэг, мэдээллийг нээлттэй байлгах үүрэг, зорилго агуулдаг (Шафнер, 2004:120). Улс төрийн орчуулгын цаана “гадаад улс орнуудын улс төрийн үйл явдал, удирдагчийнх нь хувийн зорилтот соёлыг уншигчдад мэдээлэх нь эргээд бусад улс үндэстнүүдийн ирээдүйд нөлөөлж болохуйц үр нөлөө авчирч болзошгүй” юм (Ромагнуоло, 2009:23). Даяаршлын хүрээнд улс төрийн орчуулга сүүлийн жилүүдэд улам бүр нэмэгдэж байна. Хэл нь улс төрийг явуулахад зайлшгүй шаардлагатай (Шафнер, 2004:117–118), улс төрийн орчуулга нь үндэсний хил хязгаараас гадуур мэдээллийг нээлттэй байлгах хэрэгсэл болох нь улс төрийн яриаг хөгжүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг (Шафнер, 2004:120) бөгөөд энэ нь прототип утгаараа "улс төрийн үзэл санаа, итгэл үнэмшил, нийгмийн байдал"-ын талаар хэлэлцэх улс

төрийн хүрээг ойлгоход тухайн орчуулгын текстүүдийг чухал ач холбогдолтой (Шафнер, 2004:119). Улс төрийн чиглэлийг орчуулах нь олон улсын хийгээд олон нийтийн харилцааны орчуулга (Lv & Zhou, 2014) -д чухал гэж үздэг бөгөөд энэ нь олон улсын нийгэмд батлагдсан стратеги, бодлогыг илүү сайн ойлгоход туслах болно гэж үзэж байна (Huan et al, 2014:5).

Орчуулгын судалгаагаар улс төрийн орчуулгын жанрын шинжилгээ боловсруулахад “тодорхой академик болон мэргэжлийн нөхцөлд явагдаж буй ярианы зарим үйл ажиллагаанд дүн шинжилгээ хийх, нягтлах” шаардлага тулгарна (Bhatia & Nodoushan, 2015:22).

Үүргийн (функционалист) талаас нь авч үзвэл улс төрийн орчуулгыг тодорхой зорилготой орчуулгын төрөл зүйл гэж үзэж болно. Гэсэн хэдий ч улс төрийн орчуулгын харилцааны зорилгыг янз бүрийн туршлага, нийгэм соёлын үндэслэлтэйгээр орчуулагч нар янз бүрээр ойлгож болно. Ерөнхийдөө улс төрийн орчуулгын дүн шинжилгээг улс төрийн ярианы талбарт онцгой хамааралтай гэж үздэг (Шафнер, 2004:145). Улс төрийн эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх, хэл ярианы хоорондын хамаарлыг ойлгоход туслах үүднээс улс төрийн орчуулгыг хэрэгсэл болгон ашиглах нь ч бий (Gagnon, 2010:253).

Улс төрийн орчуулгын олон судалгаа орчуулгын шилжилт, үзэл суртлын манипуляцийн хоорондын уялдаа холбоонд анхаарлаа хандуулах хандлагатай байдаг ч орчуулгын бүх сонголтыг сониуч байдлаар хийдэггүй тул судлаачид дүгнэлт хийхдээ болгоомжтой хандах хэрэгтэйг тэмдэглэх нь зүйтэй (Munday, 2007:200). Орчуулагчаас асуухгүйгээр үзэл суртал, үзэл бодол, орчуулгын шилжилт хоорондын хамаарлыг тодорхойлоход хэцүү байдаг (Gagnon, 2010:255). Орчуулга нь харилцааны үр нөлөөний шилжилттэй хэрхэн уялдаж байгаа нь орчуулагчийн үзэл бодлын хоорондох динамик, үзэл суртлын эсвэл харилцан ойлголцлын хоорондох динамикийг илүү сайн ойлгоход тусална. Энэ ч талаасаа авч үзсэн улс төрийн орчуулгаас хэлэхүйн олон төрлийн хувирал гарч ирэх төдийгүй, соёлын ойлголтыг хөндөхгүй байх аргагүй болж ирж байна.

Дүгнэлт

Хэл, соёл нь бүхэлдээ тухайн нийгмийн толь гэлтэй харилцан хамааралтай зэрэгцэн оршиж буйг энд тэмдэглээд судлаачийн хувиар дараах дүгнэлтэд хүрч байна.

Улс төрийн орчуулгын хүрээнд хэл, соёлын шүтэлцээний асуудал нь харилцааны дунд өрнөж буй соёл, сэтгэлгээний ялгааг харуулж буй бөгөөд тухайн хэлээр ярилцагч орны хувьд төдийлөн асуудал болохгүй боловч орчуулгын бүтээлд хэл, соёлын харилцан шүтэлцээ нь тухайн өөр нэг нийгэм, соёл, сэтгэлгээг ахин өөр нэг хэл, соёл, сэтгэлгээтэй хүмүүст үзүүлэн таниулж буй тул ямар нэг байдлаар санааг гажуудуулахгүйгээр орчуулгыг гүйцэтгэх нь чухал байна. Иймд орчуулга нь зөвхөн орчуулгазүйн арга техник бус хэлшинжлэлийн үүднээс судалж, соёлын нөлөөг онцгойлон гаргах нь зүйтэй болоод байна.

Аливаа соёл нь тухайн улс үндэстний нийгэм, аж төрөх ёсон, амьдралын хэмнэл бөгөөд түүнийг бид хэлээр дамжуулан суралцаж, хоёр хэлийг холбогч гүүр болгох үүднээс орчуулгын ажлыг явуулах нь зүйтэй гэдэг олон эрдэмтдийн саналтай ижил бодолтой байна. Энэ ч утгаараа орчуулгын судалгаагаар дамжуулан хэл шинжлэл, нийгмийн антропологи, соёл хоорондын харилцан уялдаа холбоог судлав. Судалгааны үр дүнгээс харахад текстэн болон дүгнэлтийн дүн шинжилгээ хийх нь орчуулгын даалгаврыг гүйцэтгэхээс өмнө эх бичвэрийг ойлгоход чухал хэсэг мөн болно.

Ашигласан номзүй

Монгол эх сурвалж, материал

- Болормаа, Б. Булганцэцэг, М. (2013). Ерөнхий хэл шинжлэл. Улаанбаатар.
Гүрбазар, Р. (1996). Орчуулгын онол, дадлагын үндэс. Улаанбаатар, 110-117
Дорждагва, Т. (2011). Соёл судлал. Монголын соёл судлалын холбоо. Улаанбаатар
Соёл урлагийн их сургууль. Соёл судлалын их семинар. (2008). Улаанбаатар, 62-63
Цэцэгням, Ү. (2015). Үндэсний онцлог үгийн орчуулга. НХУС-ийн ЭШБ №1. Улаанбаатар,
Ган Уран Бичээс, 169-174.
Дорждагва, Т. (2011). Соёл судлал. Монголын соёл судлалын холбоо. Улаанбаатар

Англи хэлээр

- Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge University Press.
Baker, M. 2005. *Translation and conflict*. London and New York: Routledge.
Bassnett, S. 2014. *Translation studies*. New York: Routledge.
Gagnon, C. (2010). Political translation. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.). *Handbook of translation studies* (Vol. 1; pp. 252–256). John Benjamins.
Blakesley, J. & Munday, J. Eds. 2018 *Sociologies of poetry translation: Emerging perspectives* (Bloomsbury Advances in Translation). London: Bloomsbury Academic.
Blum-Kulka, S. 1986. "Shifts of cohesion and coherence in translation." *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*, 17-35.
Brumfit, C. J. 1984. *Communicative methodology in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
Catford, J. C. 1965. *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University
Chesterman, A. 1993. *Translation as theory*. New York: Routledge. Chesterman,